

non applicet pro alia re; quia vota vel injuncta poenitentia sunt quodammodo leges particulares, quas homo sibi vel alteri imponit: hinc tantum obligant ad substantiam actus. *Busemb.* L. 1. t. 2. c. 2. dub. 2. cum *Suar.*, *Less.*, *Laym.*

3. *Ad implendum paeceptum affirmativum, quod saltem concomitanter imperat actum humanum et liberum, requiritur intentio sive voluntas faciendi id, quod paeceptum est*, v. g. audiendi Sacrum, recitandi horas canonicas etc. *Talis intentio non requiritur ad paeceptum negativum, qua scil. velis omittere actum prohibitum, sed sufficit nuda actus prohibiti omissione.* Ratio primi est: quia tale paeceptum affirmativum hoc ipso praecipit actum humano modo ponendum: atqui opus humano modo non potest fieri, nisi adsit saltem aliqua applicatio mentis, qua quis intendit ponere illud, quod praecipitur: ergo. Hinc ebrius aut dormiens per totum Sacrum non satisfacit paecepto. *Laym.* de LL. c. 4. n. 9. cum *Soto*, *Medina*, *Suarez* et aliis. Aliqua vero paecepta affirmativa versantur circa actiones, quae in sui executione non includunt voluntarium et liberum; his satisfieri potest sine actu libero, quia ab his simpliciter praecipitur substantia rei; sic qui in ebrietate restituit rem alienam, satisfacit suaे obligationi, quia fecit id, quod imperabat justitia: posita enim tali restitutione, habetur adaequatio inter jus activum unius et passivum alterius, quae adaequatio est finis a justitia intentus. *Laym.* l. c. n. 10., *La Croix* de LL. n. 695. Ratio secundi est: quia paeceptum negativum plus non intendit, quam omissionem hujus vel illius operis, quae potest haberi sine ulla intentione; unde dormiens tota die jejunii implet quidem paeceptum, sed non meritorie, quia, ut addit *Taberna* t. 4. c. 6. q. 1., ut observatio paecepti etiam negativi sit meritoria, requiritur aliqua intentio ex motivo aliquo honesto.

175. Princip. III. *Potest quis uno actu diversa paecepta simul implere, nisi aliud colligatur ex mente praecipientis.* Item potest quis eodem tempore diversis actibus duplice paecepto satisfacere, dummodo unum non impediat alterum, et materiae legum ex se non sint incompatibilis. *Sanch.* L. 1. op. mor. c. 14. n. 5. et 11., *Bonac.*, *Reiffenst.* et alii passim. Primum patet ex praxi; qui enim obligatur ad horas canonicas ratione Ordinis et beneficii, satisfacit una recitatione: quando Dominica et Festum incident in eundem diem, non teneris audire duo Sacra: quando eodem die concurrit paeceptum jejunii ob festum sequens, et ob diem quatuor temporum, nequidem potes bis jejunare: ergo. Ratio secundi est: quia plerumque temporis diversitas non praecipitur. Teste *Sanchez* l. c. fatentur fere universi DD. posse quempiam tempore, quo Missam in festo paeceptam audit, recitare horas canonicas vel alias preces, ad quas ratione voti aut poenitentiae injunctae tenetur.

176. Princip. IV. De subjecto legis, sive de iis qui obligantur legibus, communiter traduntur sequentia. In genere loquendo, *soli subditi rationis compotes obligantur legibus.* Ratio primi est, quia Superior non habet potestatem praecipiendi, nisi suis subditis: ergo etiam non nisi ejus subditi habent obligationem obediendi. Ratio secundi est: quia ad hoc, ut quis obligetur, requiritur ut sit liber et capax cognitionis ac directionis: atqui soli rationis compotes sunt liberi et capaces cognitionis ac directionis: ergo.

177. Infertur 1. Legislator neque quoad vim coactivam, ita ut incurrat poenam a se statutam, neque directe quoad vim directivam sive in conscientia, sed tantum indirecte ex decentia naturali obligatur legibus propriis. *S. Thom.* 1. 2. quaest. 96. art. 5. ad 3., *Reiffenst.* ad tit. de Constit. num. 268. et communis quoad primum: quoad secundum *Babenst.* Tract. 3.

disput. 2. art. 4. num. 4. cum *Sayro*, *Mezger* et aliis. Ratio est: quia duplex haec obligatio est effectus jurisdictionis et superioritatis: hanc autem nemo habet in se ipsum, nisi indirecte ex aequitate naturali, qua tenetur se conformare communitati, cuius ipse caput est; turpis enim est pars maxime principalis suo toti disconveniens. Juxta *Bonac.*, *Lessium*, *Azor* et *Palao*, Princeps secluso scandalo et turbatione populi, propriam infringens legem, peccat tantum venialiter, eoquod videatur esse levis deordinatio. *Laymann* de LL. c. 9. n. 3. sub finem ait: Quare facilius a mortali peccato excusari poterit legislator, si legem propriam violet, scandalo cessante. *Econtra Babenst.* t. 3. d. 2. a. 3. num. 6. affirmat, quod Princeps transgrediendo suam legem in materia gravi peccat mortaliter, etiam secluso scandalo. Dixi: *Legibus propriis*: si enim jus divinum vel naturale idem praecipient quod praecipit legislator, etiam ipse instar aliorum subditorum obedire tenetur Deo et naturae. *Adverte* tamen, quod resolutio sit intelligenda de legislatore absoluto, non vero de iis, qui tantum habent jus suffragii in ferendis legibus: tum enim Communitas vel Capitulum aut Synodus censemur esse legislator, singulis autem convenit illud: *Parere legem, quam tu ipse tuleris*, c. 6. de *Constit.* Idem dicendum est de optimatibus et civibus in statu Democratico et Aristocratico; quibus enim horum est verus subditus respectu totius communitatis.

178. Infertur secundo. Clerici et Regulares quoad vim coactivam seu punitivam non obligantur legibus civilibus. *Suarez* L. 3. de LL. c. 34., *Laymann* de LL. c. 13. n. 4., *Babenst.* et *Reiffenst.* vocant hanc sententiam certam et communem. Neque quoad vim directivam directe, hoc est praecise vi legis, sive potestatis civilis, sed indirecte. Hanc sententiam *Laymann*. l. c. num. 6. vocat probabilorem et expeditiorem, *Suarez*. l. c., *Azor* T. 1. L. 5. c. 12. q. 3., *Babenst.* et alii contra *Castropal.* t. 3. disp. 1. punct. 24. §. 6. n. 6. et alios, qui volunt, quod directe obligentur. Item contra *Navarrum*, qui vult, quod per se nequidem indirecte obligentur. Dixi non directe; quia legislator civilis nullam habet jurisdictionem in Clericos et Regulares, ut patet ex c. *Ecclesia de Constit.* ubi expresse inuitur, quod laicis super Ecclesiis et personis Ecclesiasticis nulla sit attributa facultas. Item ex Concilio Lateranensi sub *Leone X.* sess. 9. in Bulla, quae incipit: *Supernae dispositionis...* diserte legitur: Cum a jure tam divino quam humano Laicis nulla potestas in personas Ecclesiasticas sit attributa etc. Indirecte autem obligantur ex decentia et aequitate naturali, vi cuius pro bono pacis communis pars communitatis (qualis etiam sunt Clerici et Regulares) tenetur se conformare reliquis. Loquimur autem de iis tantum legibus, quae sunt necessariae bono communi, illudque immediate et per se respiciunt, et non adversantur immunitati Ecclesiasticae; quales sunt leges de non vendendis frugibus extra patriam, de non advehendis mercibus peregrinis, de communi taxa etc. Addit *Suarez*. l. c. num. 13. et *Laymann*, hanc obligationem inde etiam oriri, quod ex illa aequitate naturali commoti Praelati Ecclesiastici, leges ejusmodi civiles justas approbent. Imo patet ex praxi, quod Clerici delinquentes contra tales leges puniantur, si deferantur ad forum Ecclesiasticum.

§. III. Resolvuntur Casus.

CASUS I.

De obligatione legis.

Agathocles Princeps, audiens vinum indigenam a plurimis variorum liquorum et aromatum commixtione ita corrupsi, ut oenopolae vicini ab

eo abhorreant, ad hunc rumorem sopiendum, et grave damnum incolarum avertendum severissime prohibet illam fraudulentam artem meliorandi vi-

nun. Aglaus audiens, oenopolas propediem adventuros, lucri cupidus ar-

tem suam, spreta lege, probat, vinumque satis austерum dulce reddit.

179. Q. I. An Aglaus graviter peccaverit? R. Si lex fuerit absolute prohibitiva, et non mere poenalis, graviter peccavit, tum ob transgressio-

nem justae et gravis legis, tum quia aliorum vina novae infamiae graviter

damnosae exposuit, praescindendo de damno, quod forte emptoribus si-

mul intulit.

180. Q. II. Unde colligatur, an lex sit praeceptiva, vel mere poenalis? R. Praeter dicta n. 139. *advertisendum*: si legislator utatur verbis mere praeceptivis aut prohibitivis, e. g. *Praecipimus severissime, ut frumenta hoc vel illo tantum pretio vendantur*, censemur esse lex praeceptiva. Item: *Severissime prohibemus, ne vinum alienis liquoribus aut aromatum commixtione alteretur, aut ne frumenta extra patriam evanescantur*, est mere prohibitiva, nisi vel ex consuetudine loci, vel aliunde alia mens legislatori sciatur. Si nihil directe praecipiat vel prohibeat, sed tantum poenam imponat iis, qui hoc vel illud fecerint vel omiserint, v. g. *Qui noctu per plateas armatus incresserit, in carcereabitur*; est pure poenalis. Si vero praecipiat aut prohibeat aliquid, et simul poenam transgressoribus infligendam subjungat, v. g. *Severissime prohibemus, ne quis fruges ad exteriores evenerit; qui vero evenerit, e patria proscriptus dabitur*: vel hoc modo, ut ait *Franc. Schmier L. 1. t. 1. c. 1. n. 239.*: *Nullus frumentum evenerit ex provincia, aut qui evenerit tentaverit, pro arbitrio judicis poenas dabit*. Hisce modis significatur lex mixta. Quia autem non facile determinari potest regula generali positiva, quaenam verba legem tantum praeceptivam indicent, ideo placet regula *Suarezii* generalis negativa, quam tradit L. 5. de LL. c. 4. n. 5., ubi ait: *Quoties per verba legis poenalis non declaratur sufficienter proprium praeceptum obligans ad actum vel omissionem ejus, praesumendum est, esse legem pure poenalem, nisi poena legis intrinsece supponat culpam theologicam, qualis est poena excommunicationis majoris etc.* Objectiones adversariorum, praesertim *Navarri* in Summa c. 23. a n. 55. et aliorum, qui volunt, quod legislatores civiles saepe non cogitent de obligatione in conscientia, contenti sola obligatione ad poenam, apte solvit *Franc. Schmier* l. c. a num. 258.

CASUS II.

Agamemnon belli dux sub poena laquei prohibet, ne quis militum exhortis prope castra vel pomum auferat. Quidam vero milites fame impulsi ex horto vicino poma, lactucam et alia auferunt; deprehensi altera statim die e proxima arbore suspenduntur.

181. Q. I. An haec lex tantillam rem prohibens sub poena capitis sit justa? R. Ex supposito quod aliunde militibus de necessario victu fuerit provisum, eamque belli dux tulerit ex gravi motivo, v. g. ad servandam disciplinam militarem, famamque totius exercitus, aut ad praecavenda mala majora, fuit justa et obligans, ut dicetur in Q. seq. *Laym. L. 1. t. 4. c. 14. n. 3.*

182. Q. II. Quid requiratur ut leges humanae obligent graviter? R. 1. Requiritur ut sint circa materiam gravem. Recte hic monet *Laym. L. c. Ne quis circa materiae qualitatem fallatur, oportet eam spectare non nude, sed cum omnibus circumstantiis, potissimum cum fine; absolute enim leve potest fieri grave ratione circumstantiarum, v. g. ratione servandae com-*

munis pacis, vel alterius magni boni communis, item ratione gravis contemptus, scandali etc.

Porro gravitas materiae respectu omnium legum desumi potest 1. Ex repugnantia, quam res habet cum natura rationali; haec an gravis sit vel levis, determinandum est ex prudentum judicio. 2. Ex repugnantia gravi vel levi cum charitate erga Deum, proximum, aut se ipsum. 3. Ex Scriptura, quae gravem materiam denotat, addendo illi communionem damnationis aeternae. 4. Ex verbis legis, et gravi poena adjecta, v. g. excommunicatione majore, depositione etc. 5. Ex auctoritate Patrum et Ecclesiae, vel ex communi TT. et timorum sensu. 6. Ex fine legis, qui si sit magni momenti et materia multum conduceat ad illum finem, erit gravis materia. *La Croix de LL. n. 666.*

183. Q. III. An transgressio legis humanae ex formal contemtu sit graviter peccaminosa, etsi lex ipsa sit de re levi? Respondet *Suarez L. 3. de LL. c. 20. n. 22. 23. et 24. 1.* Transgredi legem ex contemtu rei praecepta non semper est peccatum mortale, sed tantum ex gravitate materiae, vel ex culpabili errore in doctrina, v. g. si quis contemneret transgressionem ex se levem, quia putat, peccatum veniale non esse dignum poena apud Deum: item si quis contemnat consilia Evangelica tanquam inutilia. 2. Transgredi legem humanam ex contemtu formalis legislatoris, quatenus Superior est, semper est peccatum grave; quia tunc contemnitur ut vicem gerens Dei, et ideo redundat in contemptum Dei, juxta illud Luc. 10.: *Qui vos spernit me spernit.* Contemptus autem legislatoris, ut homo est, et habens defectus suos, potest esse veniale peccatum ex levitate materiae: quia sic non contemnitur ejus potestas. Transgredi autem legem Dei ex contemtu legislatoris, semper est grave peccatum.

184. Q. IV. Unde colligendum sit, quod legislator intendat obligare graviter? R. 1. Si utatur verbis severe praeceptivis, v. g. *Praecipio in virtute sanctae obedientiae, vel quatenus Superior, sub intermissione divini judicii, etc.* 2. Si praecepto magnam poenam adjiciat. 3. Ex usu et sensu prudentum. 4. Denique ex fine ad quem praecepit, vel prohibet aliquid.

185. Adverte I. Si utatur legislator verbis de se quidem praeceptivis, ita tamen, ut in iisdem non exprimatur vera voluntas obligandi subditos in conscientia, v. g. *Jubemus, volumus, nolumus* etc.: tunc ejusmodi sanctiones nec sunt leges, nec mera consilia, sed simplices constitutiones et ordinaciones, sive regulae directivae; cujusmodi sunt pleraque statuta religiosorum Ordinum (exceptis iis, quae directe connexa sunt cum votis), Academiarum etc. *Babenst. t. 3. d. 2. a. 1. n. 6. cum S. Th.*

186. II. Transgrediens non peccat graviter, si Superior sub mortali praecipiat vel prohibeat rem levem tum ratione sui, tum ratione circumstantiarum, v. g. claudere ostium, servare silentium, aut decerpere fructum; quia non est in potestate Superioris humani, obligare sub mortali in materia absolute et respective levi. Nec probat quidquam, quod Deus rem levem prohibuerit Adamo; quia illa abstinentia a cibo vetito imposta fuit in recognitionem obedientiae Deo supremo Domino debitae, et quasi in tributum humanae subjectionis ad Deum; sub quibus rationibus praeceptum illud gravissimum erat. Nec comparanda est potestas hominis cum divina et supra potestate. *Suarez L. 3. de LL. c. 26. n. 2.*

187. III. Probabilis res gravis potest praecipi vel prohiberi leviter; quia talis materia est capax nullius obligationis; posset enim legislator eam non praecipere vel prohibere: ergo etiam est capax levis tantum obligationis. *Suarez L. c. c. 27. n. 7. Palao, La Croix de LL. n. 668. contra Reginald., Rhodes et alios.*

188. IV. Leges tributorum et vectigalium non tantum sunt poenales, sed probabiliter obligant in conscientia ad eorum solutionem, tametsi non exigantur. *Suarez* L. 5. de LL. c. 18. n. 6., *Laym.* L. 3. t. 3. p. 1. c. 3. n. 5., *Babenst.* l. c. n. 7., qui tamen cum *Sylv.* et *Laym.* monet, defraudatorem tributi et vectigalis maxime noviter impositi in confessionali non esse facile condemnandum gravis peccati, et restitutionis, uti nec poenae subeundae ante sententiam judicis; tum quia multae requiruntur conditions, ut ejusmodi onera juste imponantur, tum quia sententia docens, ejusmodi leges, quibus imponuntur tributa et vectigalia, esse mere poenales, est adhuc vere probabilis. Vide *Carden.* T. 1. d. 16. c. 6. n. 68.

CASUS III.

Arcadius occidit Cajum in aliqua civitate, ubi lege sancitum erat, homicidam ipso facto omnibus bonis suis in commodum haeredum occisi orbandum esse, ipsumque capite plectendum. Post duos annos Arcadius proditur et capit is damnatur; ipse vero effracto carcere fugit, quamvis praevideat, quod custodes periculo gravissimi damni exponat.

189. Q. I. An Arcadius ante sententiam judicis tutam conscientiam bona sua servare, iisque frui potuerit? R. *Affirmative.* Ratio patebit in Q. seq., item ex verbo legis; *orbandum esse.* *Pontas V. Lex* casu 8.

190. Q. II. An lex poenalis ante vel post judicis sententiam obliget ad subeundam poenam? R. Praeter dicta n. 140. 1. Quando poena sive spiritualis sive temporalis est ferenda sententiae, lex poenalis non obligat in conscientia ante sententiam condemnatoriam: quia tempus obligationis non minus, quam illius substantia pendet a voluntate legislatoris. *Franc. Schmier* L. 1. t. 1. c. 1. n. 268. cum communi.

2. Quando poena temporalis et positiva est latae sententiae, lex poenalis non obligat ad subeundam poenam ante sententiam declaratoriam criminis. *Suarez* L. 5. de LL. c. 7. a n. 5., *Palao de LL.* disp. 2. puncto 2. n. 9., *Haunoldus* de J. et J. t. 1. n. 98. *Schmier* l. c. n. 269. *Prob.* ex c. cum secundum 19. de haereticis in 6. ubi confiscatio bonorum tanquam poena positiva ipso jure et facto sancitur in HH., et tamen ibid. decernitur, bona haereticorum occupari aut abripi non debere, antequam per Episcopum loci, aliamve personam Ecclesiasticam, quae super hoc habeat potestatem, sententia super eodem crimine fuerit promulgata. *Confirm.* Leges non debent esse nimis asperae, sed moribus utentium attemperatae; tales autem non essent, si ad poenas temporales et positivas ante sententiam judicis obstringerent; sequeretur enim, quod reus saepe deberet esse accusator occulti criminis sui, judex in propria causa, tortor et carifex sui ipsius etc. ergo. Exceptionem quidem facit *Suarez* l. c. c. 8. n. 19., quando expresse in lege additur haec vel similis clausula: *Nulla alia declaratione secuta, vel ipso facto.* Probabiliter tamen etiam hanc exceptionem rejiciunt *Covarruv.* de Matrim. p. 2. c. 6. f. 8. n. 13. *Palao, Lessius.* Vide *Franc. Schmier* l. c. n. 273., *Laym.* L. 1. t. 4. c. 15. n. 5.

3. Quando poena latae sententiae est spiritualis vel negativa, lex poenalis ante omnem sententiam etiam declaratoriam criminis obligat in conscientia. Primam partem *Suarez* L. 5. de LL. c. 8. vocat sententiam communem. *Prob.* ab usu Ecclesiae, cuius interest, etiam occultas transgressiones gladio spiritualis imperii coerceri posse. Exemplum habetur in c. non dubium 5. de sentent. excomm. Secunda pars prob. ex c. licet 14. et c. commissa 35. de Elect. in 6., ubi de promotis ad beneficia curata caveatur, quod, si intra annum Sacerdotium recipere neglexerint, Ecclesia sibi commissa, nulla etiam monitione praemissa, praesentis constitutionis auctor-

ritate sint privati. Juxta *Trid.* sess. 23. c. 1. de reform. intermittens residentiam pro rata temporis absentia fructus suos non facit, nec tuta conscientia, alia etiam declaratione non secuta, illos detinere sibi potest. *Laym.* l. c. *Franc. Schmier* l. c. a n. 275.

191. Q. III. An Arcadius peccavit fugiendo post latam sententiam? R. *Negative.* S. Th. 2. 2. q. 69. a. 4. ad 2., *Suar.* L. 5. de LL. c. 10. n. 2., *Laym.* l. c. c. 15. ad n. 10. Ratio S. Th. est: *quia nullus ita condemnatur, ut ipse sibi inferat mortem, sed quod mortem ipse patiatur: et ideo non tenetur facere id, unde mors sequatur, quod est manere in loco, unde ducatur ad mortem. Tenetur tamen non resistere agenti; quin patiatur, quod justum est eum pati. Sicut qui condemnatus est, ut fame moriatur, non peccat, si cibum sibi occulte ministratum sumat.* Scil. reus interdum condemnatur ad agendum, ut contingit in mitioribus poenis, v. g. ut pecuniam solvat, in carcerem eat etc., interdum ad patientium videlicet poenas graviores mortis, mutilationis, perpetuae captivitatis etc. Excipit tamen *Suarez* Regulares, quibus juste damnatis ad perpetuum carcerem fugere non licet, quia ratione voti obedientiae tenentur Praelato obedire in omnibus, quae sunt secundum regulam: item si quis juramento se obstrinxisset ad manendum.

192. Q. IV. An Arcadius peccaverit rumpendo vincula, effringendo carcerem etc.? R. Non peccavit; cui enim finis licet, ei et media permitta sunt. Damnum custodum ab ipso non intenditur, sed per accidens se habet, dum ipse utitur jure suo. Neque peccat is, qui ad fugam auxilium vel consilium praebet, nisi obstet lex specialis, qualis injungitur custodibus. Neque tamen tenetur talis reus fugere, sed ex amore justitiae aut ex charitate, ne custodes damnum patientur, potest persistere, imo se ipsum iudici ad poenam promeritam dictandam sistere. *Laymann.* loc. cit.

CASUS IV.

Augustinus condemnatur a judge ad solvendum debitum, cum tamen debitor ipse non esset, neque innocentiam suam aperte posset probare; ideoque compensatione occulta rem suam sibi recuperat. Idem matrimonium clandestinum contrahit, cum certus esset, nec subesse fraudem, nec periculum aliud, ex cuius praesumptione Tridentinum irritavit talia matrimonia.

193. Q. I. An Augustinus possit uti compensatione occulta? R. *Affirmative* ex rationibus mox assignandis; et ubi agemus de septimo praecepto Decalogi.

194. Q. II. An peccaverit contrahendo matrimonium clandestinum, ubi receptum est *Trid.*? R. Peccavit graviter. *Ratio patebit ex seq. resol.*

195. Q. III. Quomodo lex fundata in praesumptione obligat? R. 1. Lex in praesumptione juris seu periculi generalis fundata (quando scilicet prohibet actum de se periculosum, damnis, fraudibus et inconvenientiis communiter obnoxium ac plerumque multis incommodis subjectum) obligat in conscientia, licet in casu particulari praesumptio cesseret. Ratio est; quia tunc manet motivum et finis legis; nam periculum generale moraliter certum, quod averttere a Republica lex primario intendit, non tollitur uno, alterove casu singulari, quem aliunde non attendunt leges. L. 3. 4. et seqq. ff. de LL. ergo. Confirmat *Suar.* L. 3 de. LL. c. 23. n. 6. ex S. Th. 2. 2. q. 88. a. 9. in corp., ubi sic ait: *Leges humanae attendunt ad ea, quae frequentius accident, et id satis, quod generaliter obligent.* *Franc. Schmier* L. 1. t. 1. c. 1. n. 301., *Mezger* et alii contra *Navarr.*, *Panormit.*,

Cajet., contrarii etiam sunt *Laymann* L. 1. t. 4. c. 21. n. 4., *Reiffenst.* L. 1. Decret. tit. 2. n. 170.

R. 2. Lex fundata in praesumptione facti (quae scilicet ex conjectura determinatae et particularis circumstantiae, aut qualitatis pro hoc vel illo casu quidpiam jubet aut vetat) non obligat in conscientia, quando circumstantia, in cuius praesumptione lex fundatur, cessat. Quia tunc cessat et communissima aliorum.

CASUS V.

De modo implendi pracepta.

Adolphus liberiori vitae assuetus nonnisi semel per annum, festo *Pascatis* confitetur et communicat, quin tamen intendat satisfacere praecerto. *Jejunat* abstinendo quidem a carnis et bina refectio diebus statutis, quin sentiat vel intendat mortificationem. Diebus festis *Sacra* attente quidem interest, plerumque tamen ex vana gloria. Nuper festo *B. Virginis* mane audierat *Sacrum* ex devotione erga *B. V.*, nolens per hoc satisfacere praecerto, sed intendebat aliud adhuc audire, quod postea neglexit.

196. Q. I. An *Adolphus* satisficerit praecerto confessionis et communonis annuae? R. *Affirmative*; quia praemissa vera confessione pie communicando fecit id, quod Ecclesia fieri jubet: nec ullibi intentio satisfaciendi praecerto, sive obedientia formalis praecipitur. Secus, si ficte tantum confiteretur, et sacrilege communicaret: praecipitur enim confessio valida. Vide propos. 14. ab *Alexandro VII.* damnatum.

197. Q. II. An satisficerit praecerto jejunii? R. *Affirm.*; quia virtus, ex cuius motivo ponitur praecemptum, non praecipitur ita, ut actus praecuptus debeat necessario ponи ex motivo illius virtutis. S. Th. 1. 2. q. 96. a. 3. ad 2., *Suarez.* L. 3. de LL. c. 29. n. 9., ubi resolutionem ita confirmat: Solum id praecipitur, quod in lege exprimitur per modum imperii, atqui lex humana v. g. jejunii non imperat hoc fieri propter illud, sed ut fiat hoc v. g. jejunium: ergo.

198. Q. III. An satisficerit praecerto audiendi Missam, quando eam audit ex vana gloria? R. *Affirm.*; quia sola substantia actus humani praecipitur a lege, non autem modus, nisi sit necessarius ad moralem bonitatem ejusdem actus: ergo licet actus, v. g. auditio Missae reddatur ex modo vitiosa, adhuc tamen retinet substantiam operis praecipti: ergo per ejus positionem impletur obligatio. *Confirm.* Prava circumstantia, per quam actio extrinsece vitiatur, non obstat, quominus illa retineat suam objectivam honestatem, quae sola est objectum praecipti: atqui per vanam gloriam tantum extrinsece vitiatur auditio Missae: ergo. *Prob. min.* Vana gloria vitiatur solum actum voluntatis intrinsece, qui determinat ad executionem auditionis, vel alterius actionis praeciptae; ipsa vero auditio, quae est objectum legis, retinet suam honestatem objectivam: ergo. *Dixi: nisi modus sit necessarius*, tunc enim non sola substantia, sed etiam modus actionis praecipitur. Sic quando praecipitur attenta auditio Missae, annua confessio etc., simul praecipitur attentio, dolor internus; sine his enim non potest ponи opus praecemptum: potest autem esse attenta auditio cum et sine vana gloria: ergo. *Ilsung.* t. 1. D. 2. a. 2. n. 36., *T. Sanch.*, *Palao*, *Azor*, *Babenst.* t. 3. a. 1. n. 1.

199. Q. IV. An die festo mane audiens Missam cum expressa intentione tunc non satisfaciendi praecerto, nihilominus impleverit praecep-

tum? Respondent *Laymann* L. 1. t. 4. c. 4. n. 7., *Palao*, *Babenst.* l. c. n. 16., et alii *affirmative* contra *Nav.*, *Azor*, quia tunc praestitit id, quod ab Ecclesia praecipitur, nec contraria intentio efficere potest, ut non satisficerit; vult enim positive attente audire, et audivit *Sacrum*: ergo hoc posito non est in ejus potestate, ut non satisfaciat, sed necessario consequenter implet praecemptum. Ideo hic non potest applicari regula communis, quod actus non operentur ultra intentionem agentium; vera enim tunc est quando actus et effectus est in potestate agentis. *Babenst.* l. c. n. 14. Eodem modo satisfecit obligationi, qui semel attente recitat *Breviarium*, etiamsi intenderit adhuc semel repeter. Monet tamen *Laymann* l. c. eum peccare, qui in falsa persuasione manet, quasi praecerto non satisficerit, nisi vel errorem deponat, vel aliam Missam audiat, *Breviarium* repetat etc. Similiter loquitur de *Poenitentia sacramentali* *Babenst.* l. c. c. 18.

200. Econtra qui debet alteri centum, non satisfacit obligationi, si ex liberali donatione ei det ducentos florenos. Item qui ex voto tenetur recitare *Rosarium*, si recitet animo non implendi, non satisfacit. *Ratio* est: quia tales obligationes dependent et oriuntur ex voluntate promittentis, qui sicut libere se obligavit, ita in debito libere permanere potest. Obligatio autem parendi legi oritur ex voluntate legislatoris, quae non extendit ultra substantiam operis praecipti, utpote quam unice intendit. *Busemb.* L. 1. t. 2. c. 2. dub. 3. cum *Lessio*, *Laym.* et aliis. De voto aliter loquitur *Palao*.

201. Is, qui prorsus violenter coactus interest templo, dum *Sacrum* legitur, non satisfacit praecerto, quia ex defectu voluntarii humanum actum non ponit, qui tamen requiritur ad auditionem praecemptam, nec sola praesentia materialis est id, quod praecipit Ecclesia. Si vero puer ex metu poenae *Sacrum* audiat (non auditurus, si praecceptor abesset) hic praecerto satisfacit, etsi peccet perversa voluntate; quia metus non tollit voluntarium.

CASUS VI.

Angelino pro poenitentia injungitur, ut audiat duo *Sacra* et recitet tria *Rosaria*. Ille per compendium satisfatur, audit illa duo *Sacra* simul, cum duo *Sacerdotes* simul exirent celebraturi. Praeterea etiam sub iis recitat duo *Rosaria*. Alias obligatus eodem die ad recitandum *Rosarium* ex voto et poenitentia, recitat unicum, non determinando, an voto, an poenitentiae velit satisfacere.

202. Q. I. An satisfaciat, qui die dominica audit *Sacrum*, ad quod obligatur ex poenitentia? R. *Negative*; quia Confessarius regulariter non injungit opus aliunde jam debitum. Addit *Babenst.* l. 3. Disp. 3. a. 2. n. 7. cum *Sanch.*, *Palao*, *Bonac*. Si Confessarius dicat: singulis diebus hujus mensis auditio *Sacrum*, non tantum Ecclesiae, sed etiam Confessarii praecerto satisfacis, si diebus festis unicam audias Missam; quia ex benigna interpretatione, et rationabiliter praesumitur, quod Confessarius te non obligarit ad duo *Sacra* una die, nisi hoc ipsum expisserit.

203. Q. II. An satisficerit *Angelinus* duo *Sacra* audiendo eodem tempore? Respondet *Babenst.* l. c. n. 11. cum *Palao* t. 3. D. 3. puncto 20., *Sanchez* et alii contra *Rosellam*, *Armillam* et alios *affirmative*, ex supposito, quod ad utrumque *Sacrum* simul devote attenderit. *Ratio* est: quia simpliciter praestitit id, quod Confessarius injunxit; neque videtur diversitas temporum esse injuncta, nisi aliunde id colligeretur.

204. Q. III. An satisficerit recitando *Rosaria* eodem tempore, quo audit *Sacra*? R. *Affirm.*; quia illi actus se non impediunt, nec injuncta est diversitas temporum. Addit *Palao* l. c. cum *Azor*, *Henriq.*, *Suar.* quod

potentia intellectiva non sit ita limitata, ut non possit ad Sacrum et recitationem Rosarii attendere, imo quod sufficiat unica attentio ad Deum, quae utriusque operi convenit: similiter loquitur de recitatione Breviarii sub Sacro.

205. Q. IV. An recitatione unius Rosarii satisfecerit voto et poenitentiae? R. *Negat.*; quia duplex erat obligatio ex diversis titulis, et motivis. Similiter in materia justitiae unico actu satisfieri non potest diversis obligationibus; unde Titius, si Cajo debeat centum ex contractu, et iterum centum ex injusta damnificatione, non satisfacit utriusque obligationi, solvendo semel centum; quia aequalitas rei ad rem non servatur per hanc unicam solutionem, quae tamen unice attenditur a justitia. In debitis vero legalibus spectatur intentio legislatoris, qua is unum idemque opus pro pluribus obligationibus implendis acceptare potest et solet. *Babenst.* l. c. n. 8. cum *Ilsung.*, *Palao*, *Reding*.

206. Q. V. An, cum non determinaverit illud Rosarium, satisfecerit voto, an poenitentiae. R. *Probabil.* satisfecit utriusque ex parte, quia opus est divisibile. Si autem foret indivisibile, v. g. jejunium, urgentiori v. g. praecerto Ecclesiae potius, quam voto satisfecisset.

CASUS VII.

De Subjecto Legis.

Apollonia marito suo fere quotidie ebrio, dum diebus Veneris sero domum venit, residuas a die Jovis carnes comedendas praebet, nec cohibet filiolum quinquennem cum patre carnes comedentem. Eadem nutrit perpetuo amentem, quem saepius ad graves execrationes et blasphemias provocat.

207. Q. I. An ebrii sint subjecti praecceptis ecclesiasticis? R. *Affirm.*; quamvis per accidens non peccent, ea infringendo in ebrietate ob impedimentum actualem usum rationis, illum tamen vere habitualiter adhuc habent: ideoque peccavit Apollonia, praebendo carnes ebrio marito. Idem dicendum de amentibus, qui habent lucida intervalla, iis tamen juxta *Laymann* licite propter continuum morbum suum potest praeberi caro. L. 1. t. 4. c. 10. n. 3.

208. Q. II. An et quando pueri obligentur legibus? R. 1. Legibus naturalibus et divinis obligantur, dum habent usum rationis, ita ut bonum inter et malum satis discernere possint, id quod esse potest ante septimum aetatis annum. Sic puer 5. annorum (teste *S. Greg. M. L. 4. Dial. c. 18.*) cum sedens in sinu patris blasphemaret, a daemone abruptus et suffocatus est. Hinc vae iis parentibus, qui ad execrationes et blasphemias, quas evomunt filioli, rident et dilaudant tanquam indicia generosi animi.

R. 2. Legibus humanis probabilius ante septimum aetatis annum non obligantur, sed post illum completum, et quidem illis tantum legibus, quarum materia eorum aetati convenit, v. g. abstinendi a carnibus, audiendi Missam, annue confitendi. Ad s. communionem ante decennium non obligantur: quia ad hanc non tantum requiritur, ut sciant discernere bonum a malo, sed etiam sacrum cibum a profano. *Ratio prioris* est: quia ante septennium non praesumitur usus rationis, etsi quandoque jam adsit; eoque quod leges humanae humano modo procedant et attendant ad ea, quae plerumque contingunt. L. nam ad ea ff. de *LL*. Vide *Laym.* l. c. n. 4., *Burghab.* cent. 2. casu 24. cum *Joan. Sancio*, *Palao* et aliis.

209. Q. III. Quid de perpetuo amentibus? R. Etsi non obligentur legibus humanis, nec peccet, qui iis praebet carnes die jejunii; subjecti

tamen sunt legibus naturae, hoc ipso, quod participant naturam humanam: ita quidem ut ipsi non peccent agendo contra legem ob defectum rationis, peccent tamen ii, qui illos inducunt ad transgressionem legis naturalis, v. g. ad blasphemandum, fornicandum etc. quia, cum haec sint intrinsece mala, tribuuntur principali libero agenti, qui amentis opera velut instrumento utitur. *Laym.* l. c. n. 3. ibid. affirmat, quod liceat perpetuo amentibus injungere opera servilia diebus festis. Sed probabilius id negat *Jansen*, eoquod injungens censeatur pariter per amentem, tanquam per instrumentum vivum, laborare; non item qui ei die jejunii praebet carnes, censetur per illum comedere.

CASUS VIII.

Athanasius Lanio saepe e domicilio proficiscitur, ubi est festum, quin ante discessum mane audiat Sacrum. Saepe etiam in vicinis pagis peregrinus subsistit, ubi speciale festum agitur, quod in domicilio non celebratur. *Hinc etiam ibi non audit Sacrum, sed curat negotia sua.*

210. Ante resolutionem adverte: nomine peregrini intelligitur is, qui ex proprio domicilio abit in alium dissitum locum, animo ibi non manendi, sed tantum per breve tempus subsistendi: *vagi* autem sunt, qui nullibi habent proprium domicilium, sed modo in hoc, modo in alio territorio existunt absque animo, ibi diu subsistendi. Is vero dicitur habere *domicilium*, qui coepit habitare in aliquo loco cum animo, ibi perpetuo subsistendi: *quasi* *domicilium* habere dicitur, qui habitare coepit in aliquo loco ex animo, per notabilem anni partem ibi manendi. Sic studiosi, famuli, milites praesidiarii obtinent quasi domicilium. His suppositis

211. Q. I. An egressurus e suo domicilio, ubi est dies festus, ad locum, ubi non est festum, mane prius teneatur audire Sacrum? Respondet *Laym.* I. 1. T. 4. c. 11. n. 6. probabiliorem et communiorem esse, quod teneatur: hanc esse mentem ecclesiasticorum legislatorum, quam consuetudo et fidelium persuasio interpretatur; unde *Episcopi* et *Parochi* merito ad hoc urgent.

Contrarium quidem defendunt ut probabile *Busemb.*, *Reiffenst.* t. 2. de *LL*. dist. 3. n. 37. cum *Lessio* ex eo, quod tunc solum quis teneatur praevenire satisfaciendo obligationi, quando manente vi praecepsi et subjectione videt, se postea fore impeditum, non vero, quando infra tempus implendi praecemptum desinit esse subditus, non existens in loco, ubi festum celebratur. Item sicut is, qui debet solvere, et scit se paulo post liberatum iri ab obligatione solvendi, non tenetur anticipato solvere: ita a pari. Prima tamen resolutio ab his ipsis AA. suadetur in praxi.

212. Q. II. An peregrini obligentur legibus proprii territorii? R. *Negative*; quia sicut potestas legislatoris se non extendit ultra proprium territorium, ita etiam tales leges certo loco affixa non obligant, nisi eos, qui in tali loco existunt. Ideo *Athanasius* alibi subsistens non tenebatur audire Sacrum, abstinere a labore servili etc. *Suar.* l. 3. de *LL*. c. 22., *Laym.* l. c. n. 1. Maxime hoc verum est, si quis bona fide et justa de causa abeat e loco, ubi erat obligatio jejunandi vel audiendi Missam, ad locum, ubi talis obligatio non est.

213. *Sed quid dicendum*, si quis ideo exiret, ut se a lege v. g. jejunii vel festi specialis alicujus loci eximeret? Respondent quidem plures, talem excusari, quia utitur jure suo; lex enim non prohibet exire e loco, sed tantum praecipit, ut observetur ab iis, qui existunt in loco: nec fraus, sed conditio loci ei patrocinatur, et nullus videtur dolo facere, qui jure suo utitur. Reg. 15. ff. de reg. jur. *Salmant.*, *Mezger*, *Schmalzgr.* n. 41., *Bonac*.